ფასი 10.000 მ.

ბაზმრიონი

სტამბის მისამართი: სამხედრო სტამბა, ლორის—მელიქოვის ქ. № 2. ტელეფ. 8—61 განცხადების ფასი: სტრიქ. 20.000 ხელის მოწერა სამი თვით: 200.000 მ.

კვირეული სალიტერატურო და ინფორმაციის გაზეთი

№ 6 ოთხშაბათი 9 აგვისტო № 6

ვაჟა ფშაველა

ჩვენ ავადმყოფ სულს მოულოდნელად ხიბლავს დეკადანსი. ასტრალი ძალი იფხანს ჩაცვენილ ფერდებს და თანამედროვე პოეტს თავზე სცემდა მშრალი ბალანი. მართალია რემი დეგურმონი, როცა ამბობს ლოტრეამონზე, რომ მის ავადმყოფ სომნამბულას ბოდვაში არ გაცვლიდა მთელ ტომებს ნათელ ლიტერატურისას.

ამიტომ არის, რომ ოქმნდე აწუხებს მწერლობას ანემიური გერტრუდ დუშესენტი და მოლდაორის მონოლოგან ჰაბლეტი და ფუტურ გალიბრეგლი რეტორიკაა. მე ვგონი ორივ საქართველოს და მისი მწერლობის ისტორია გაუთგებელი ცალია ქეგელის დიალექტიკის. საქართველოს ბერეჯერ გაუკეთებია ამ დიალექტიკის წრე. ალორძინებისა და დეკადანსის... ამ შემთხვევაში მართლა აქვს გამართლება ფენიკის ტრუიზმს, სიკვდილით დამდგარ სიცოცხლის ჯერ კიდევ გრიგოლ ორბელიანმა იცოდა. და მართლაც ვინ დაიჯერებს რომ ათასი წლები ისტორიული და კულტურულ ცხოვრებისა ჰქონია ამ ეს ერს რომელსაც ჩვენ დღემდე კიდევ შერჩა ვაჟაფშაველა.

დღეს პოეზია ისევ დაწურული საფრანგეთში, რომ ფრანგ პოეტებს სასწაულად მიაჩნიათ სერგეი ესენინის სიხელე.

რა სანახაობა იქნებოდა ფრანგი პოეტისთვის რომელიც ეწვალა როსსარით, ოლტერით, ბოდლერით—რომ წარმოიდგინოს ვაჟაფშაველას მთელი ბარბაროსული ძალა და უშუალო პოეტური სტიქია, ჩვენ დღეებში ასეთი სასწაული ორავის სჯერა. ქემარიტად ვაჟა-ფშაველა მისტიური ნიშანია საქართველოს მეათეჯერ გაახალგაზრდების. ყოველი ერი ვაჟა-ფშაველასთანა ბენით იწყებ და თავის ისტორიულ ცხოვრებას. ბერძნებში ჰომერი, რომში ვერგილი; საქართველოში კი გამოდის რომ ევრიპიდიც ყოფილა როგორც რუსთაველი, და მეცხრამეტე საუკუნეში ხელმორეთ იწყებს ჰომერის ხანა—ვაჟა-ფშაველა.

ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ საქართველო და მისი მწერლობა უფრო ბუნებისმეტყველების კატეგორიაა, ვინემ ისტორიიის და მხოლოდ გეოლოგიურ კატასტროფას თუ შეუძლია მისი არსებობის გაჩერება.

ვაჟა-ფშაველა თითქო არც კი არის ლიტერატურული ფაქტი. ვაჟა მოკვდა, როგორც მთა, როგორც მზე, როგორც პლანეტა, ის აუცილებელი ჰიპოტეტია პოეზიის. ამიტომ შეიძლება მას დღეს არ ჰქონდეს გავლენა თანამედროვე ქართველ პოეტებზე, მაგრამ პოეტები მას გრძობენ როგორც ადამიანი მზესა და ღმერთს. ამიტომ იყო, რომ ილია ჭავჭავაძე, რომელსაც თავის საუკუნეში ხელი ეჭირა ქართული მწერლობა ისე დააფეთა ვაჟას მოსულმა პოეზიაში, რომ თვითონ დაანება თავი წერას და სხვასაც ურჩევდა ამის გაკეთებას. მართლაც მაშინ ქართულ პოეზიაში თითქო ჩნდებოდა მოჩვენებითი რიგი ლიტერატურულ შკოლათა ცვლის და სად უნდა ჩატეულიყო ვაჟას მოულოდნელი გენია. ამ ფაქტს, რომელიც ილია ჭავჭავაძის თანამედროვეთაგან ეპიზოდური ხასიათი აქვს მიცემული დასჭირდება გაღრმავება, და დაამტკიცებს რომ ჭაჭავაძეში იყო პუშკინის ინტუიცია პოეტების გაგების. მან ისე აღმოაჩინა ვაჟა როგორც პუშკინმა ტიუტჩევი, ამასთანავე მან აღმოაჩინა კიდევ ნიკო მარათაშვილი და თავის დროზე დადგა ხელი ალაკი ზეთელის სიმჩატეს (ამას ჩასია გურიელიც გრძნობდა, როცა ალაკის „ოდელის" მგოსანი უმოდა).

და არის ოგრეთვე ანალოგია ვაჟაფშაველასა და ტიუტჩევს შორის. ორივე ეს პოეტები უკანასკნელი სირღმით ანრენენ თავიანთ ერის სულს, ოგრეთვე შეიძლებოდა ამ ანალოგიის გაკეთება ბუნებასთან დამოკიდებულებაში, რასაკვირველია ტიუტჩევის ქაოსს დაუპირდაპირდებოდა წინააღმდეგი პოლიუსი ვაჟას პანტეიზმის, მაგრამ ამ ანალოგიაზე შეიძლება მთელი წიგნის დაწერა. საზოგადოდ დღეს პოეზია ეწვალება პრიმიტივის ალდგენის სურვილით, ლაფორგის ეკვატორზე თავის მიდებას-უნდა უკეთესი დატრიალება და ეს არის სტილიზაცია, უნდა ისეთი, როგორც ფრანგი პოეტის ფრანსის ჯამის პოეზია, სადაც უნდა ადგეს ბუკოლიკა. ვაჟაფშაველას თუმცა გაელილი ჰქონდა პოეზიის შხაში (მისი თარგმანი ეგდგან ბოს „ყორანი") თუმცა მას სხვა გავლენაც ჰქონდა, მაინც ბოლომდი დარჩა მოწყვეტილი როგორც მთა. როცა კითხულობ ვაჟაფშაველას, თუნდა იმ ადგილს სადაც ატირებულია ბებერი ხარი, როცა ხედავ მას დევებს მაშინ მასხრობად ჩნდება ფრანსის ჯამის სამოთხეში მოგზაურობა ვირებით (თუმცა ამას აქვს გამართლება ირონიის). დაუჯერებელია ამის შემდეგ ბედის ისეთი მასხრობა, რომ ვაჟას ჰქონდა გლებ უსპენსკის და ზლატოვრაცკის გავლენა. ეს ისეთი გაუგებრობაა, რომ სხვა ქვეყანაში ამას ეერცა წარმოიდგენენ, უბრუნდებით ავრეთვე იმას რომ წარმოუდგენელია ვაჟაფშაველა მეცხრამეტე საუკუნეში, შეიძლებოდა ეს ფენომენი აუხსნელი დარჩენილიყო და საქართველოს ბედს მისწეოდა, რომ ამას არ ამართლებდეს მეორე ვაჟას ,,ონკენნალი ნიკო ფიროსმანი. ეს ორი ის ვეშაპებია, რომელთაც შეუძლია დაეურნოს კიდევ რამდენიმე საუკუნით საქართველო. მ. თ. ს ხელები ისე გადაეკენ ქართულ ისტორიაში, როგორც სახელები: რუსთაველი, თამარ, გიორგი სააკაძე და ნახევრად მითიური წმ. ნინო; აი ამ ზედ ეს ,,ეგნს ამ რიგით აშენებულს გრიგოლ რობაქიძე, სადაც ამ სახელებით აახსნება ქართული პრობლემა.

არ უნდა თქმა იმის რომ ვაჟას ლექსის ტექნიკას არ შეუძლია არავინ მოახდინოს გავლენა, აო. უნდა თქმა ოგრეთვე იმასაც რომ მასთან შედარებით თუნდა ბესიკი წმიდა ალექსანდრიელია პარნასელ ჰერედიათ გამორჩევა. ამას არავინაც არ თხოულობს მისგან, ამიტომაც იყო, რომ ვაჟა გამორჩა იმ ეუტოდაფეს და იმ გილიოტინას, რომელიც ამ რამდენიმე წლის წინათ ითმართა სხვა პოეტებისათვის. თუ მართლა იმაზე მიდგა საქმე, რომ საქართველოშიც გაჩნდეს დადგისტები, მაშინ საკმაო არ იქნება უბრალო გამოსვლა ვაჟას წინააღმდეგ, მას დასჭირდება დინამიტებით აფეთქება, როგორც კოკასიონის ქედს და ეს იქნება ისე მიუწდომელი როგორც მზის აფეთქება.

*ვაჟაფშაველა არავის არ უშლის პოეზიაში, ის პოეზიისათვის ისეთი სტრატეგიული პუნქტია, როგორც მამისონი საქართველის ტერიტორიისათვის. და თუ ისე გაჭირვეულდა და კაპრიზიანი გახდა პოეზია, რომ მოინდომა ვაჟას მიხდიას ცოლის ამბავი და მოითხოვა დანაშაული პოეზიაში ყველაფრის სიკვდილ მაშინ ის პოეტს მოუვა მინდიას ამბავი და დაიღუპება თუ მანამდი თვითონ პოეზია არ დაიღუპა.

ეე შეგნებულად ვერიდები ვაჟას პოეტურ პიროვნების დახასიათებას და ამიტომ არც ერთ მის ლექსს და პოემას არ ეეხები. ეს იქნება საგანი სხვა ძალიანი შთაგონების, რომელსაც ყოველთვის გამოიწვევს მისი პოეზია, ეს ალის უბრალო სქემა იმ მინუმენტის, რომელიც უნდა აიმართოს მოხოგრაფიის სახით. ვაჟაფშაველას სიმფონია პარიზშიც დარეკავს ეაგნერივით ერთი პოეტის რჩევით რუსი ცნობილი კომპოზიტორი ნ. ნ. ჩერეპნინი სწველობდა ვაჟას ჭერიოკულ ეპოსს ოპერისდასაწერად და პარიზში წასულამ ,ნაშალა ეს პლანი მაგრამ გამოჩნდება სხვა ვინმე დიდი მემუსიკე, რომ აალაპარაკოს ეს მოვარდნილი ვულკანი. წელს შვიდი წელი თავდება, ვაჟას სიკვდილის ეს ხანი თითქო ერთი წამია მე ეხლაც მახსოვს მოსკოვის ახლო ავარაკი „ლესნოი" გოროდოკ სადაც გავიგე ვაჟას სიკვდილი.

მახსოვს რუსი გაზეთის ერთი კორესპოდენტის მონაწერი დეეშაც რომ სიკვდილის წინ ვაჟა გაეხვია ნედლ ფოთლებში, რომ წარმოედგინა თავისი ხეობიანი მთები, მახსოვს პოეტი კ. ბალმონტის გაკვირვებული და გაღრმავებული თვალები, როცა ზეპირად ეუთარგმნიდი ქრისტომატიიდან პოემების ნაწყვეტებს და ზეპირად ნასწავლ ციტატებს თითქო მას შემდეგ ერთი წამია; ვაჟაფშაველა არასდროს არ დაბერდება პოეზიისთვის და მე ეხლაც მთელი შეგნებით, რომ ვსდგევარ იმ მარცხენა ფრონტზე, რომელიც ავალებს დღეს პოეტს პოეზია, გავიმეორებ რაც დამიწერია კიდევ უფრო ადრე, რომ ვაჟაფშაველა უნდა ამოვიდეს დიდუბის ჯაობიდან, სადაც დასაფლავებული არიან ბატარა პოეტები და ავიდეს მთა წმინდაზე რადგან მთა წმინდა ისე არავის არ ეკადრება, როგორც ამ მართლა წმინდა მთას.

ტიციან ტაბიძე.

ვაქაური

მენაც გამკვეთა ვაკაცი
ჩარგალელ გოგოს ცქერამა.
ბიჭთან უნებურ წამკიდის
ყირმიზამ მაღალ ყელამა.
ხმალდახმალ მავკალ თორღვი
ალარ მიმიღოს კერამა.

გაეიჭერ მინდორს ნადირი
თხემნი გარდაელე მოისანი.
ჩანჩქერს თავზედან გამოსჩან
ნაყარნი მაღალ რქისანი.
ირემი დაეკოდ საბრალო
წვეთნი ისხმიან მზისანი.

რი ვიცოდ თუ რო ჯონქაის
მფარველ ყოფილა გივარგი.
დახეთქილ რქების ტოტებზე
სანთელ ყოილად მივარგო.
რად მინდა სოფელს ყიალი
თუ კაცი ალარ ვივარგე.

შენ ჩემო მთაო ნისლოან
ვამე რო ეიქეკ საშარო.
ქართველ მოქვიან საველი
ხახმატო ცეცხა მაშორე.
დედე იგულეე ყოველემ
მფარველად ჩემთვის ლაშარი.

შეცა მიწოვე ძუძი
ფშავის იტყვიან მწიფისა.
ხარ ვიყო ნაიალალარ
ბუღრაობს რქენი იერსა.
ვზელვიდე რქებით ნაბნავებს
სამშობლოვ შენი მიწისა.

გრიგოლ რობაქიძე.

ეძსარომტი

ხარ ბახტრიონის დეეი მაგარი
კარატის კარატ ხელკერიანი.
ტახვით გველი გაწვეს ჯაგარით,
გოესლამენ ხვადნი და ხოკერანი.

გელის კოდები ლედიანები,
ლალა, ტაგანი და სარძეული;
ხვადაგი წითელ ბუდიანები,
კერატი სისხლში გადარწეული.

და შენი სიტყვა ზარადიანი.
ყამირი დემით გადაპოხილი:
როგორც მესსია, როგორც სარდალი,
შენ საქართველოს ხარი მოხეული...

გიორგი ლეონიძე.

8 აგვისტო.

ვ ა ჟ ა

(1861—1916)

ძნელია ბიოგრაფიის დაწერა, თუ კი ამ სიტყვის სიმძიმესა გრძნობთ.

უფრო ძნელია ვაჟას ცხოვრების აღწერა. შაბლონით ხომ ვერ მიხვალთ მასთან. ვაჟა მაღლია, და მის ცხოვრების უფსკრული ალია წრედ. სადაც ვაჟა სუნთქავდა განიერ მკერდით, იქიდან გარეული ფრინველები დასკენინან ჩვეულებრივს საბრძანებელს.

არც ერთი ხომა არ მიუდგება ვაჟას, რადგან ვაჟა ან ჩამოჩნა სინამდვილეს, ან გაუსწრო, გაზომეა კი საჭიროა, რადგან ბიოგრაფია მარტო აღწერა როდია, იგი გაგებაც არის.

ამ გაგებაშია სიძნელე.

ვაჟამ უფრო ააფორიაქა ადამიანის სული, ვიდრე დაწუნარა.

მისი გუნება ისეეა აწყვეტილი, როგორც მისი პოეტური ტემპერამენტი.

დროსაც კი არ უნდა დაეშორჩილოს, და მარტო მთას თუ დაუჩოქებს, მხოლოდ ლაშარის მორჩილი.

მისი პოეზიის თილისმა?—ფშაოს ვაჭედილი მთები და არაგვის დაჭრილი ტახი.

მისი გაქანებაც ჰორიზონტს როდი საჭიროებს, ვერტიკალურად იძერის მისი სტიქონი: რიყიდან—ლურჯ კლდემდე. ეს არის მისთვის სიმეტრიის ორი პუნქტი.

ვაჟას უნდოდა და იყო კიდევ ფშაოს დედამიწის ამოძახილი.

მასში აღსდგნენ ძველი მოგონებები და სინამდვილე.

ენა ამოიდგა მთამ, ამ ფანტასტიურ შხამის ქვეყანამ.

ამას უნდა დაწერა. ვაჟა აქ სცხოვრობდა: აქ არის მისი ბიოგრაფიაც.

∴

როგორც ვაჟას შემოქმედებაში, ისე პირად ცხოვრებაშიაც აქაფებულია ორნახადი მთიური სული. ეს სჩანს გარეგნულადაც. ანატომია პსიქოლოგიას ააშკარავებს, ვაჟა არ იყო არც ლამაზი, არც მოხდენილი. იყო—ახოვანი. მთელი ფიგურა—არქაული. იგი კი არ დადიოდა, იხლაზნებოდა, როგორც გერალდიური ნადირი. და ფსევდონიმი კი ცოტას ამბობს?—ვ ა ჟ ა-ფ შ ა ვ ე ლ ა, ამ მაგარ სიტყვაში და უფრო ა-ნით დაბოლოებაში სჩანს დედამიწის ძალა. ამას ზედ ერთვის დამარცხებულის სიამაყეც.

∴

სოფელი ჩარგალი. პირ-ჩაშავებული ხეობა, უმზეური ტყე, დაბნელებული, გიგანტ მთებს რომ ეხვევა მუხლებზე ფანტასტიურ კვართივით. აქა-იქ მოსახლეობა, შორიდან მდევის ნაფეხურებს რომ ჰგავს. გაიჭერა არაგვი აქაც იმტვრევს ხერხემალს კლდების ფიბაზე.

თუ არსებობს სადმე კუთხე, სადაც გეოგრაფია ლეგენდად იქცევა, ფშაოც მასთან იჭნება. აქ ჯერ კიდევ სკოცბლობს მითოლოგია. დღესაც იქმნება აქ ლეგენდა. ყველგან რომ დაიკარგოს ,,ჯი აქ ივლის როგორც ჯანყი.

აქ დაიბადა ვაჟა-ფშაველა.

ამ ნისლის შესაკრებზე თავს ილებს პატარა ხევი—ჩარგალა.თითქოს მთების შუბლის დროს გადმოშლიდარო, ისე მოდის ეს დაუდეგარი, ცოტა წყალი. ერთ პატარა დაკვეთულ ადგილს ეგრიხება ჯოშთან ეს ტან-მორჩილი მდინარე.

ამ ვაკეზე, წყალის პირად სდგას უკმეხი ქვიტკირის სახლი, დაღარული, გულ-მიფსელელი.

ტყისა და მდინარის შუა სდგას დაეწყვეტულ სამანივით.

აქ სცხოვრობდა ვაჟა-ფშაველა.

ამ დაფანტულ სოფელს ჩარგალი ჰქვიან.

ვაჟამდე ეს სოფელი უსახელო იყო. ან რა სახელი უნდა მოსულ?

ვერც ვეფ დაიწუნებდა ᲧᲮᲣᲜᲘ ამ მივარდნილ ბუნაგს.

***

იქ ღღესაც სოფლელობს ხლაპრად ᲩᲔᲣᲚᲘ სახელი ᲚᲔᲥᲗᲝ მდეკარის ინედ რაზიკაშვილისა. იქ ეკეკოობის ᲥᲣᲚᲘᲗᲐ ᲓᲦᲔᲡᲐᲪ.

ᲧᲐᲜᲬᲘᲗ ᲮᲐᲜᲯᲚᲘᲗ ᲕᲘᲠᲣᲑᲚᲘᲡ ᲩᲐᲘᲚᲐ ᲣᲤᲠᲝ ᲡᲐᲠᲬᲛᲔᲜᲘᲐ იქ, ᲕᲘᲓᲠᲔ ᲮᲘᲐᲠᲘᲗᲐ.

რაზიკაშვილების მოდგმის დღემდე ეს სახელი იფარავდა დროშასაკით. მით უმეტეს, რომ ᲭᲣᲗᲘᲗ განაᲬᲧᲔᲚ ᲘᲜᲔᲓᲐᲡ, გადმოცემით, ᲔᲠᲔᲚᲔᲡᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ უთქვამს: ორი შენ მიბრძანე. ბატონო, მაგრამ მესამე კი—ᲩᲔᲛᲘᲪ გაიგონეო.

გოგოᲭᲣᲠᲔᲑᲘᲡ თვეს, რომელსაც რაზიკაᲜᲘ ᲓᲐᲓᲘᲡᲬᲚᲘᲐᲜ, და რომელიც ᲫᲕᲚᲐᲓᲐᲓᲐ ᲢᲝᲜᲘᲡ ᲐᲫᲚᲘᲔᲓᲜᲔᲡ ᲛᲔᲠᲔ ᲤᲨᲐᲕᲡ, ᲘᲜᲔᲓᲐᲡ ᲨᲕᲔᲚᲘ ᲒᲘᲪᲘᲪ ᲙᲚᲓᲔᲡᲐᲕᲘᲗ ᲡᲓᲐᲠᲐᲯᲣᲛᲓᲐ.

ᲐᲛᲐᲯᲘ ᲛᲗᲘᲔᲚᲘ ᲘᲪᲐᲓᲐ ᲗᲣᲠᲛᲔ ᲛᲗᲘᲡ ᲨᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲡ.

ᲒᲐᲔᲒᲠ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲡᲘ ᲨᲕᲔᲚᲘ ᲞᲐᲕᲚᲔ ᲒᲣᲗᲘᲗᲐᲜ ᲛᲣᲨᲐᲝᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ „ᲠᲐᲪ ᲙᲐᲚᲚᲓᲔᲑᲘᲡ“ ᲙᲘᲗᲮᲣᲚᲝᲑᲓᲐ, და ᲔᲣᲬᲘᲜᲐ. ᲔᲩᲕᲔᲜᲐ ᲔᲡ ᲗᲘᲗᲘᲡᲐ და ᲡᲘᲧᲕᲘᲡ ᲦᲐᲚᲐᲢᲘᲡ. ᲒᲘᲒᲛᲐ ᲛᲝᲡᲐᲙᲚᲐᲕᲔᲓᲐᲪ ᲙᲘ ᲒᲐᲘᲛᲔᲪᲐ „ᲡᲘᲧᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲘᲢᲔᲡ“ და თოფით სდევდა შვილს. ᲠᲐᲕᲚᲔ ᲬᲘᲒᲜᲘ ᲒᲐᲭᲕᲐ და ᲒᲐᲘᲪᲘᲪᲐ. ᲛᲝᲜᲐᲡᲢᲠᲘᲡ ᲛᲘᲕᲘᲓᲐ და ᲛᲐᲚᲔ ᲤᲨᲐᲕᲘᲡ ᲢᲐᲚᲐᲕᲐᲠᲘ ᲛᲔᲣᲠᲔᲓᲚᲘᲡ „ᲜᲐᲕᲝᲠᲐᲖᲔ“ ᲨᲔᲣᲪᲕᲐᲚᲐ.

ᲔᲡ ᲠᲐᲕᲚᲔ-ᲛᲔᲣᲠᲔᲓᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲘᲐᲤᲐᲡ ᲗᲐᲛᲐ, ᲓᲦᲔᲡ კი ᲒᲐᲒᲔᲠᲓᲘᲡ ᲛᲔᲠᲔ ᲤᲨᲐᲕᲘᲡ „ᲡᲝᲤᲚᲘᲡ“.

ᲯᲐᲤᲐ ᲡᲘᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲛᲝᲓᲒᲛᲘᲡ ᲓᲦᲔᲛᲓᲔ ᲔᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲘ ᲘᲛᲘᲠᲐᲕᲓᲐ ᲓᲠᲝᲨᲝᲡᲐᲯᲘᲗ. ᲛᲘᲗ ᲣᲛᲔᲢᲔᲡ, ᲠᲝᲛ ᲭᲣᲗᲘᲗ ᲒᲐᲜᲐᲬᲧᲔᲚ ᲘᲜᲔᲓᲐᲡ, ᲒᲐᲓᲛᲝᲪᲣᲛᲘᲗ, ᲔᲠᲔᲚᲔᲡᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲣᲗᲥᲕᲐᲛᲗ: ᲝᲠᲘ ᲨᲔᲜ ᲛᲘᲑᲠᲫᲐᲜᲔ. ᲑᲐᲢᲝᲜᲝ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲛᲔᲡᲐᲛᲔ კი—ᲩᲔᲛᲘᲪ ᲒᲐᲘᲒᲝᲜᲔᲗ.

ᲒᲝᲒᲝᲭᲣᲠᲔᲑᲘᲡ თვეს, რომელსაც რაზიკაᲜᲘ ᲓᲐᲓᲘᲡᲬᲚᲘᲐᲜ, და რომელიც ᲫᲕᲚᲐᲓᲐᲓᲐ ᲢᲝᲜᲘᲡ ᲐᲫᲚᲘᲔᲓᲜᲔᲡ ᲛᲔᲠᲔ ᲤᲨᲐᲕᲡ, ᲘᲜᲔᲓᲐᲡ ᲨᲕᲔᲚᲘ ᲒᲘᲪᲘᲪ ᲙᲚᲓᲔᲡᲐᲕᲘᲗ ᲡᲓᲐᲠᲐᲯᲣᲛᲓᲐ.

ᲐᲛᲐᲯᲘ ᲛᲗᲘᲔᲚᲘ ᲘᲪᲐᲓᲐ ᲗᲣᲠᲛᲔ ᲛᲗᲘᲡ ᲨᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲡ ᲓᲦᲔᲡ.

ᲒᲐᲔᲒᲠ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲡᲘ ᲨᲕᲔᲚᲘ ᲞᲐᲕᲚᲔ ᲒᲣᲗᲘᲗᲐᲜ ᲛᲣᲨᲐᲝᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ „ᲠᲐᲪ ᲙᲐᲚᲚᲓᲔᲑᲘᲡ“ ᲙᲘᲗᲮᲣᲚᲝᲑᲓᲐ, და ᲔᲣᲬᲘᲜᲐ. ᲔᲩᲕᲔᲜᲐ ᲔᲡ ᲗᲘᲗᲘᲡᲐ და ᲡᲘᲧᲕᲘᲡ ᲦᲐᲚᲐᲢᲘᲡ. ᲒᲘᲒᲛᲐ ᲛᲝᲡᲐᲙᲚᲐᲕᲔᲓᲐᲪ ᲙᲘ ᲒᲐᲘᲛᲔᲪᲐ „ᲡᲘᲧᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲘᲢᲔᲡ“ და თოფით სდევდა შვილს. ᲠᲐᲕᲚᲔ ᲬᲘᲒᲜᲘ ᲒᲐᲭᲕᲐ და ᲒᲐᲘᲪᲘᲪᲐ. ᲛᲝᲜᲐᲡᲢᲠᲘᲡ ᲛᲘᲕᲘᲓᲐ და ᲛᲐᲚᲔ ᲤᲨᲐᲕᲘᲡ ᲢᲐᲚᲐᲕᲐᲠᲘ ᲛᲔᲣᲠᲔᲓᲚᲘᲡ „ᲜᲐᲕᲝᲠᲐᲖᲔ“ ᲨᲔᲣᲪᲕᲐᲚᲐ.

ᲔᲡ ᲠᲐᲕᲚᲔ-ᲛᲔᲣᲠᲔᲓᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲘᲐᲤᲐᲡ ᲗᲐᲛᲐ, ᲓᲦᲔᲡ კი ᲒᲐᲒᲔᲠᲓᲘᲡ ᲛᲔᲠᲔ ᲤᲨᲐᲕᲘᲡ „ᲡᲝᲤᲚᲘᲡ“.

ᲯᲐᲤᲐ ᲡᲘᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲛᲝᲓᲒᲛᲘᲡ ᲓᲦᲔᲛᲓᲔ ᲔᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲘ ᲘᲛᲘᲠᲐᲕᲓᲐ ᲓᲠᲝᲨᲝᲡᲐᲯᲘᲗ. ᲛᲘᲗ ᲣᲛᲔᲢᲔᲡ, ᲠᲝᲛ ᲭᲣᲗᲘᲗ ᲒᲐᲜᲐᲬᲧᲔᲚ ᲘᲜᲔᲓᲐᲡ, ᲒᲐᲓᲛᲝᲪᲣᲛᲘᲗ, ᲔᲠᲔᲚᲔᲡᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲣᲗᲥᲕᲐᲛᲗ: ᲝᲠᲘ ᲨᲔᲜ ᲛᲘᲑᲠᲫᲐᲜᲔ. ᲑᲐᲢᲝᲜᲝ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲛᲔᲡᲐᲛᲔ კი—ᲩᲔᲛᲘᲪ ᲒᲐᲘᲒᲝᲜᲔᲗ.

ᲒᲝᲒᲝᲭᲣᲠᲔᲑᲘᲡ თვეს, რომელსაც რაზიკაᲜᲘ ᲓᲐᲓᲘᲡᲬᲚᲘᲐᲜ, და რომელიც ᲫᲕᲚᲐᲓᲐᲓᲐ ᲢᲝᲜᲘᲡ ᲐᲫᲚᲘᲔᲓᲜᲔᲡ ᲛᲔᲠᲔ ᲤᲨᲐᲕᲡ, ᲘᲜᲔᲓᲐᲡ ᲨᲕᲔᲚᲘ ᲒᲘᲪᲘᲪ ᲙᲚᲓᲔᲡᲐᲕᲘᲗ ᲡᲓᲐᲠᲐᲯᲣᲛᲓᲐ.

ᲐᲛᲐᲯᲘ ᲛᲗᲘᲔᲚᲘ ᲘᲪᲐᲓᲐ ᲗᲣᲠᲛᲔ ᲛᲗᲘᲡ ᲨᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲡ ᲓᲦᲔᲡ.

ᲒᲐᲔᲒᲠ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲡᲘ ᲨᲕᲔᲚᲘ ᲞᲐᲕᲚᲔ ᲒᲣᲗᲘᲗᲐᲜ ᲛᲣᲨᲐᲝᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ „ᲠᲐᲪ ᲙᲐᲚᲚᲓᲔᲑᲘᲡ“ ᲙᲘᲗᲮᲣᲚᲝᲑᲓᲐ, და ᲔᲣᲬᲘᲜᲐ. ᲔᲩᲕᲔᲜᲐ ᲔᲡ ᲗᲘᲗᲘᲡᲐ და ᲡᲘᲧᲕᲘᲡ ᲦᲐᲚᲐᲢᲘᲡ. ᲒᲘᲒᲛᲐ ᲛᲝᲡᲐᲙᲚᲐᲕᲔᲓᲐᲪ ᲙᲘ ᲒᲐᲘᲛᲔᲪᲐ „ᲡᲘᲧᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲘᲢᲔᲡ“ ᲓᲐ ᲗᲝᲗᲝᲗᲘ ᲡᲓᲔᲓᲐ ᲨᲕᲔᲚᲡ. ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲛᲘᲡᲘ ᲓᲐᲜᲐᲮᲕᲐ ᲐᲠ ᲐᲑᲝᲒᲜᲘᲡ. ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲡᲘ ᲓᲠᲝᲗᲐᲜᲘᲗ ᲓᲐᲛᲐᲠᲪᲮᲔᲑᲘᲡ ᲛᲘᲖᲔᲖᲘᲗ ᲛᲝᲡᲬᲝᲠᲔᲑᲓᲐ

ღერებოდა პირდაპირ მისი მკერდიდან. მთელი თავისი სისადავით, ვაჟა-ფშაველს ენა იყო მეფური და ზარადიანი, რომელიც გიტაცებთ პირველივე ხმიდან.

როცა თქვენ 15-20 სტრიქონს წაიკითხავთ, თქვენ უკვე გადასდიხართ სხვა ფანტასტიურ სამყაროში და აქედან ეერ დაგბრუნავთ უკან ვიდრე პოეტის სუდა.

ასეთიაჩენი აზრი ვაჟა-ფშაველზე. რაც შეეხება უცხოელებს, შეიძლება ვთქვა, რომ როცა გამოვიდა მეორე გამოცემა ჩემგან გადათარგმნილ ქართველ პოეტების, ევროპაში ვაჟა ფშაველამ შექმნა აღტაცება. იქნებ თქვენ გინდათ გაიგოთ, ვინ არის უფრო მაღალი: ილია, აკაკი და ვაჟა? მაგრამ არ უნდა ვიდაროთ შეუდარებლები.

ილიას ჩემთვის უთქვამს, რომ ვაჟა-ფშაველა არის გენიალური ფიგურა და ყველაფრით გაჩერჩეა თანა მეფროვე პოეტებისგან

არტურ ლეისტი.

ᲕᲐᲟᲐ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲐᲡ ᲚᲔᲥᲡᲔᲑᲘ

ᲕᲐᲟᲐᲡ ᲓᲐᲣᲑᲔᲭᲓᲐᲕᲘ ᲜᲐᲬᲣᲕᲔᲢᲘ *)

მღერით პირიმზე
მოვიდა კლდეზე.
ნაზი ფოთლები
გაშალა მზეზე.
ყვავილთ ასტეხეს
რა იგი ნახეს
ჩურჩურ—კურკური:
შეხედე ქალო,
უკქირე რძალო,
რა ლამაზია
როგორ ნაზია
სარო ტანისა,
ტურფა სახისა
ეგ კელ—ყარყარა.
ყველამ ამის წინ
თავი დახარა.
შვილმა დედასა,
და დედამ შვილსა
პირიმზის მოსელა
ყვავილებს შვილსა
გალმა ახარა.
ამის გამგონემ,
კლდით მომდინარემ
ცივმა წყარომა
სული განაბა
ღელეებს მასა
ყვავილებისა
დაეი—დარაბა.
და ოხერა—კენესით
გულს ნაღელის ლუსით—
სთქვა მან გულ—მკვდარმა:
რატომ ჩემს კიდეს
იმ დალოკილ ღმერთს
არ მოსწადინდეს—
პირი—მზეები
რომ ამოვიდეს
ამიტომ არა:
გული მომიკვდეს?!
დაეღნე ეშხითა—
მორით მზერითა?!
ამიტომ განა
რომ ცრემლი ვღვარო,
ტრფობით ხელ—ქმნილმა
ღელ გავიმწარო,
და ამ ცრემლითა
გადიდდეს წყარო.
ბევრს ცხოველს ვარგო
და გავახარო?!..

* გადმოგვცეა პოეტის ძმის სანდრო ჩიჩიკაშვილმა. ლექსი ეწერა ალეოურიდან სიკვდილის წელიწადს 1915 წ.

რედაქცია.

ᲓᲘᲓᲘ ᲗᲐᲕᲐᲠᲘ

ქალო, ქართველთა სულისდგმავ.
ქალო, ქართველთა დედაო!
ტყეილად ვამბობთ შენს სიკვდილს,
თამარს ცოცხალსა ვხედავ.
რუსთველის ქებას ჩვენელ.
მეც ქებას გაგიბედაო.
როს ვკრძნობ, იმისებრ ვერ ვმღერი,
რად არ ვრეშმდები, ნეტაო?!
არ მოგეწონოს, იქნება,
სთქვა: რისთვის ითავხედაო,
მონად აღხრდილმა მოლექსემ,
სალამი გამიბედაო?!
შენ თვალთ სხივებმა ამაგზნო,
დამათრო, ამაუბედაო.
საუნჯევ სათნოებისა,
ჩემი მიიღე ქებაო,
ვინმე საწყალის ფშაველისა,—
ცრემლი აღარა მშრებაო...
თამარის სალოცავშია
მოსჩანს ფშაველების კრებაო,
შენთვის მახვერპლისა შეწირვით
ქალ-ვაჟი ვერა ძღებაო.
შენთვის დაკლულის ცხვარ-ძროხის
დიდი ჩახტები დგებაო.
გულში გვინთიხარ ლამპრადა,
ნათობს და არა ჰკრებაო.
შენს და შოთაის მარჯვენას
ვევთხვიე ზედი-ზედაო.
შენა ხარ ერის სიცოცხლე,
თავი არ მომიკვდებაო.
მოწყალედ გვეკმენ ქართველთა,
ჩვენო ლამაზო დედაო.

ᲡᲘᲛᲦᲔᲠᲐ

მე რონგეს ალარ ვაღლერებ.
ლახტი პირია ხელშია,
მის ნაცვლად, მინდერად დაგდია,
ოქ დიკტატორმა ტყვია,
დაგვლიტები კლდეებზე,
ხან ჩაეკრები ხეებია.
მოშეყინდა მღერა, არ ძალმიძს,
ლახტს ვიკრავ, მხოლოდ ჯვრებია.
გიტაცეთ, ეთოთ ეშვერიო,
ბინა მჭონია თქვენშია.
რის მღერა? სიიდან სადა?
ყოველი სიტყვა ლენია.
ბოლოდ ვკითხავ, ეთოდი
და ეს სიმღერა მეგონა;
ყურს თურმე ირაკან მიგდებს,—
თავი ბედნიერი მეგონა...
ბედშავ საქართველოს პატრიოტსა
სხვა ვერა გამოეგონა.
რა მეტი ბედნიერებელსა,
შეეტა ირეკლოვის მეობოვნა?!
შეეთხოვდი ადამიანთა,
შეეტირე მთებსა მაღლებსა:
„ჩაბერეთ სული მაღალი“,
შეეღაღებდი ჭალებსა,
ეტლაშნიდი ხეკლიან ლიდებს,
ყვავილთა ლამაზ თვალებსა
ან ეს, ან ისა, ეფიქრობდი,
მიშველის, შამიბრალებსა.
ეეუობდი, ეამეკმა წყარო
საქართველოს ამიშეანებსა.
არ იქნა, ორსით არ მერგო,
ბედსავ ვატარებ მწარესა.
ობოლსა ეპატრონოსა,
სათ, ვინ გაახარებსა?!
წაიღეთ ჩანგი, თქვენ გეკონდეს.
ლახტს ვიპყრობ ამის ნაცვლადა.
ეხლა ისა მაქვს ნუგეშად,
ეედეთს—დედინაცვლადა.
თავში ვცემ გეშინდეს სატრფოს:
მთასა, წყაროს და ისა,
ალეთს, ზეიადურსა
და ლეხეს თაეაზიანსა.
ლელასა შეპით ალეტერვილს,
კვირიას—კონკეპაანსა.
ვსცემ და დავეკარი: „მე ჩემი
„ყოველივე ვსთქვი სათქმელი;
„ხმა ამოიღეთ, თქვენცა სთქვეთ,
„მე დავიეაბედე რამდენი.
„თქვენ გაანათეთ სამყარო,
„მე რომ გამიკრა სანთელი;
„ხმა ამოიღეთ, თქვენ სიტყვას
„ეეფრო ენენა ბაზარი.
„მე ვდუმვარ. ლონე ალარ მაქვს
„თქმისა, დამეცა თაეზარი!“
მაგრამ პასუხი არა სჩანს...
ყეჩობს ხამარის წყვლიადი,
მითრთის ხელები, სხეული,
ვარამი მქენჯნის დიადი.
ხელეებს მიბოჭავს ბორკილი,
გულზედაც ლოდი მედება:
ვტირი ჩემადა, ქეულულად,
ვიწვები, ცეცხლი მედება.

ᲛᲐᲚᲚᲘᲡ ᲛᲔᲠᲒᲘ

ალლით ჩაკიდეს ბალახი,
დაბლა ხეებში ხვიდენ.
ოაგორებენ ლოდებსა,
ისმის დანდგარი, ჩხერანი.
მთისაგ მთა დატეეებული,
ალდე, ალდეს მომმეული ვერანი,
ირეკვა ლამის წყვდიადში,
საზარლად აყორებული;
ხევში ბობოქრობს მდინარე
მეკირალი, გალორებული.
გალმა სხვა მოსჩანს ფერდობი
დიდი, მაეი ტყით ფარული,
როსტომის მრისხანეა აქეს
და თან სინაზე ქალური.
აქ ბევრი იკის ირემი,
ფათეი და ლორი მაღალი.
სიზმარში ენახე ეუხელა;
მეკარტლის წყლის კოდში ვიდოდი,
დეკიანს გორზედ ზემოდეგ.
სადაც ირმები ვიკოდი,
ბალდვედ ტაეე-ტეფიანში,
ბაბბ ქინქარს მოვედებოდი,
ჩდილის თავს ქორაფლიანი
პირს იბანს ეწონ მთვარითა,
დაბლა წაბლის ტყე გაშლილა,
დათვის ნამტერეი ლამითა.
იქვე ალდ ქეედ ეკეთელი,
მლაშობი ეთხაეს მაღლითა...

. . . . . .

გორის პირს მაყლოვანშია
ქალა გადმოდგა გზებურა;
აი, პირი-მზე ტანთ ეცეა,
თავზე ბეერი ეხერა.
მეტად ლამაზი რამ ყოა,
საამო, სახით ღეთებური;
ბძამ-ლელის წინდებსა ჰქონდა,
თითებს აქანებს წყლებური,
ტანით მომეროა და თმებით
ის არე მარე ეხერა.

. . . . . .

გამომეღვიძა ზედაცა,
რაწამს დასრულდა სიზმარი.
ალრში გამოვედ, ენენელავდა,
ამომხდარიყო ცისკარი.
ბრაეალან ნაბრძანებელან
მდინი ოყარცხნენ თავებსა,
ნისლები გადასწოლია
ბიაურეთის მხარესა!..
თვალები ცეცხლისა ეუსდა,
კბილები ჰქონდა მინისა,
ალრიელს ძვლებზე ზედ ეკრა
ტყავად ფურცელი რკინისა;
ფეხები ჰქონდა კაცისა
ხელებად ბჯღლები ციცხისა,
და, თმის მაგიერად, სულძაღლსა,
მოკლე ფიფარი კვიცისა.

ჩავიდა ულრან ეფსკრულსა,
ესმოდა ქოთი, ლრიალი,
დევთა ლხინის და მღერისა
შესაზარები ზრიალი;
ცეცხლი დაენთოთ ძლიერი,
გარს ესხდენ ეოტებიეითა,
თავეკხვირი წამოეზვირეთ,
სალის ალდის ლოდებიეითა;
დალრეხილი აქეთ ლაშები,
სალედეს ეობებიეითა.
წითელს იქნეედენ ენებსა,
გრძელებსა მოთებიეითა.
მსახურად ედგენ ეინკეები,
ეყიოდენ ეოტებიეითა.
დევთა ხელთ ეპყრათ პირ-დიდი
ეურეკლები ეოკებიეითა.
ღვინის მაგიერად სისხლს სვამდენ,
დევები სეორობაზედა,
საცა ვისთვისმე მოესწოოთ
ხევში, ან გორობაზედა,
ირეობდენ, ეზიდებოდნენ,
დამდგარნი ღორობაზედა.
მოფრიალებენ ჰაერში
ალამ ფოროშები ხმირადა,
სამგზავროს უკვრენ ბუკებსა,
გულისა გასაგირადა
და ცხენთა ფეხის ტფრიალი
მიმწვდარა ცის ნაპირადა;
მეზარადემი ელავდნენ,
მიწას ჭაზმავდენ ფერითა;
არას უმლიდა ზედ სისხლი,
ნაფშრეკი მიწის მტვერითა.
ცას ეპირობენ დალაშქვრას
გრძელი შუბები წვეროთა,
ფარები, მხრებზე ნაკიდი
თავში საცემის ეკერითა,
ყიზილის ფერი ჯაჭვები
თილისმა დანაკერითა;
მკლავები სამკლავეებით
მაირეხებ დანაჭერითა;
ხმლები მტრის დამარცხებისა
ლიკვების წანაწერითა
და ხეგზე ისრის ქოჯონნი
კილოთ ცას ანაგერითა.
ლამესა უფრო ალამებს
დიდი ტყე ფიქვ-ნარიანი:
თელა, ეეობეი და წიფელი,
ცაცხვი ტან-ჯაჯარიანი
მიყრით ერთ-ერთაში დაკულნი,—
ზეხა თავ კარიეანი.
ჭრის სხეითა: არ იპოხება
დიდი ტყე შალდაეიანი,
ხელ-ეხლებელსა მიდამოს
ალსად სხანს ხაკაფიანი;
აქ ცეკ არ ანკამბეულა
ფეს ან დადგმულა ბეშისა;
ნადრით ულაბავ ბალახნი,
მისდეეს ნავალი შენისა,
მისცემია გარსა, მიდამოს,
ნისლი ეკაკეთა სენისა:
გორი-გორ მასდეეს დამთხეერისა
გრძელი ნაფრენი ირმისა,
ვეფხვებს ეოდეან ტერფებით
ბტყელი ფოთლები ლამისა.

მიწა დაიძრა მთებიდამ,
ქვებს მოაქეს ხეები ჩხრიალი,
სდგას ბობოქრობა დეკებისა,
ყურის მგლეკელი გრიალი.
მოდის ხასროლი ლოდები,
ისრის ხროს გაეკე ძგრიალი;
იძაბვის ძალი მგეალდისა,
აგერ მოგორეან დეკები,
ბიესო დევთა ლეშითა
ტყე-ველი, დაბლა ხეები.
რამ რა დაზარდნა ეს-ი,
თითო ბერგეტას სწორია:
რა ტყე ჰფარეიდა ამათა,
ან რა სჩრდილეადა გორია?
ერთი ნაკრავი როგორ ელეტს
ერთის მოხეცის ბერისა?!
რად არ ხელ-ახლად სდგებიან,
ცამდი აწეულნი ბტყერისა?!
ეეღარ დევობენ, რა ზეცდებიან
ლახტი სხეა რიგის მტერისა!

თენდება. ნაბა დაჭერია
მიწასა ალმასიანი.
არაგვსა პირი ეკინის,
ტანი ეშეენის ხალიანი.
ულოცეს გაპარეკვებასა
მისნი კიდენი ალლიანნი.
მოსქდა მთითა და ბარითა
ოთხით მავალნი-დ ფრთიანნი,—
წყალსა სვენ არაგვისასა
ჯიხენი, ირემნი ოქიანნი.
ჩამოდის დევთა ლეშზედა
სოენი ეუსგაყსა ბალიანნი,—
რა მაღლი ირი, წყლით დაძღენ
შელებიც თვალ-ლამაზიანნი!

ღიეს დაიხეეა პირ-ბადე,
მთებსა დაბეეს თვალები.
ალარ შეეფიანავენ საფლავში
ვირთა ოფლის ძღვრელი ძვალები.
ქარი ქვეითნებს... ლრეეელთა
ხარი თქვეს მესაზეოები,
ბელი ვერ მოეფანათ,
ცრემლი სდით ალაზნიანი;
ჩარეკეს, ჩაღლაბაზეს
მთების ბელ-მკერდი ალლიანი.
გაკლეკლდა, ცას ეშეტეეა
ლრმა ღელე, წყარო-ფშიანი.
ქეი გაწეოეს ცერნაში.
გადაეკრიფენ ლრეებელნი,
გაიკეთ რძითა მთათ ძეძე,
ლაეეთმოელად რძიანი,
მოგესალმებით, ქედებო,
მოაქეს სალაში ბეიანი.

ჩემსამე სამარეს ამკობენ
თქვენი ლეკა და ლეიანი!
თქვენგანა ბელობს ეს ბელი,
შიგ გრძნობა ეფლის ლეიანი.
თქვენი მიწოვეკ მეც ძუძე,
ლალიან-ბარაეიანი.
ნეეს გაკვალოდეა პირი-მზე,
ნეეკ დამწყვეელიან იანი,
რომ ოქთ ლეის ძეძეთი
ეყოფდეა ცოდვლიანი.
მეც მოგეეესავ იგი რაე,
რითაც თქვენ დაიბარდენთ:
თქვენაეე გარგენ, დამბილნო,
თუ ეუბად დაბარეენთ!

გორი რამ ნასდგამს მეფის წერად,
ლეა-ოფნებით ფარული.
იქ ჰკრია დიდი ლოდები
ზეგ-ფერი, ციხის კარული,
ლიბო დაიბრალა კოშკები,
ეეზეოდ ნამოგალული.
ბეეი ტიროდა დაეკა,
ამის ქვითხი ქალური.
რამდენი სიტები ოწყვა?
მოსჩანს ალალმის პირები.
გმირთა სასაფლაო, როგორც ხატა,
სასოხეელად დაგელიეები.

ᲒᲐᲚᲐᲨᲕᲘᲠᲔᲑᲐ ᲚᲐᲨᲐᲠᲘᲡ ᲯᲕᲐᲠᲘᲡ ᲓᲠᲝᲨᲘᲗ

სრულ აიკრიბა თოლები,
ბილიკებ დაჰნდა მთებისა;
კარგად იკიდებს ცხენი ფეხს,
ქუჩზე აღარა სხლტებისა;
ყველგან გაიცლის მხედარი:
ზოვებ აღარა სქდებისა.
ლაღო ზაფხულის ბუნებავ,
მამშვენო თვალთა, სმენისა,
თამარ-დედოფლის სახვო,
თავზე გვირგვინი გშვენისა;
გაგინათლებავ ქვეყანა,
ფერი დაგიდვავ ლხენისა.
მკედართა, მომაკვდავთ იმედო,
სულის ჩამდგმელო ქმენისა;
მარჯვენა-ბარაქიანო,
ძუძუს პირიმე შენისა!..
სამთოდ გავიდა ცხვარ-ძროხა,
არ ედგომლება ბარშია.
ყველასა გვმართებს სიფხიზლე,
ძალის შაკრება მკლავშია:
ერთ მხრივ ლეკები გვესხმიან.
სხვაგნით—ქისტები მთაშია,
გაირეკავენ ცხვარ-ძროხას
ჩამოჩვენლნი ფშაშია.
ფშაველნიც ამას სრდიან,
მტრისად ჩამდგარნი კვალშია.
დროა ქისტების დარბევის,
ხმა გავარდება ხალხშია;
ხატს გაიკითხავს მკითხავი,
ქადაგობს, იცემს თავშია:
„ქისტეთს გადდით, ფშაველნო,
ყველა გამოდით ჯარშია,
ნაქ�ფშაველს შეხვლენ,
საიშიდენო ხმალშია.
დიდი ხანია, ქისტისას
ხარს არ მოსჭერით თავთა,
გაუნათლავის ლეშთა
აღარ გამძღარა სავეთო“,
ბატონის სიტყვა საკუთრა
დაუჯდებოდა ჭკვაშია;
სალაშქროდ გული აჩქროლდა,
ვინ ვის ოჯობებს ცდაშია.
თოფებს უპირეს ტალები,
ყველამ გალესა ხმალია;
თავს დაიხურეს ჩაჩქნები,
ტანზე ჩაიცვეს რვალია.
ხუზარ გოგოლაური
შავარდენივით ჩქარია,
ივანარ ელისბარის ძე
გორის მდრეკელი არია,
სუმელჯი სუმელჯიშვილი—
ამომავალი მთვარია,
სამნი წავიდნენ საჯარეს,
შაალეს ბეღლის კარია;
გამოაბძანეს დროშაი,
წმინდის გიორგის ჯვარია;
წინ ჩამოუძღვნენ ლაშქარსა,
ჩამოაწყრივეს ჯარია.
მათურის თავი გადავლეს,
მთებს გაუბერტყეს ნაბია;
მოსხლიტეს ქისტის ცხვარ-ძროხა...
მამლის ყიელის ხანია...
მდეერად გამაჭკნენ ქისტები,
ეისაც უპრიდა მკლავია.
ის იყო გორიერაია,
მზემ გაანბრუნა ღამია;
ზედი-ზედ დატყვრა მაერები,
სიათვების ჩქარია;
ბოლი ჩამოწვა ხევებში,
ბრძოლა მიიწია ცხარია.
ცხრის ქისტს მოსდევდა მარტა
მახინკაური მწარია.
დამარცხდა ქისტის ლაშქარი,
თან გამყვა სისხლის ღვარია.
ლაშარის გორზე შამოდგა
ათასი ქისტის ცხვარია,
ასი კურატი რქა-თვარი,
ორასი ნისლა ხარია...
თან მიყვა დროშის ელერითა
გამარჯვებული ჯარია.
მთაზე დაურჭვეს დროშაი,
აელრიალებდა ქარია.
ორმოცს მარგილზე დაგვს
ორმოცის ქისტის თავია,
ორასის ქისტის მარჯვენა,
ფარ-ხმალი ნადაელარია.
მოდგა ლაშქრისა სამზრალად
უბვად ქალი და რძალია,
ამ ზეკის ეეფხვების გუნდსა
არ მაშორდება თვალია.
ერთგნით ხო ცეცხლი დაენთო,
სხვაგან-კი ჰბუგიეს ალია.
ადიდეს ლაშარელთ
და თამარ-შეუე წყნარია.
კარგს ყმათ საკარეგმს ასმევენ,
მაისენიეს მკვდარია,
პირ-ოფლიანნი ვინაც კი
ლაშქარს მოკლული არია,
ხატ-თემის ნამუსისადა
ვინც არ დაზოგა თავია!..

„სახელოვნო კომიტ. გამოცემა
(ვაჟას I წიგნიდან)“

ᲕᲐᲟᲐᲡ ᲤᲐᲥᲡᲘᲛᲘᲚᲔ

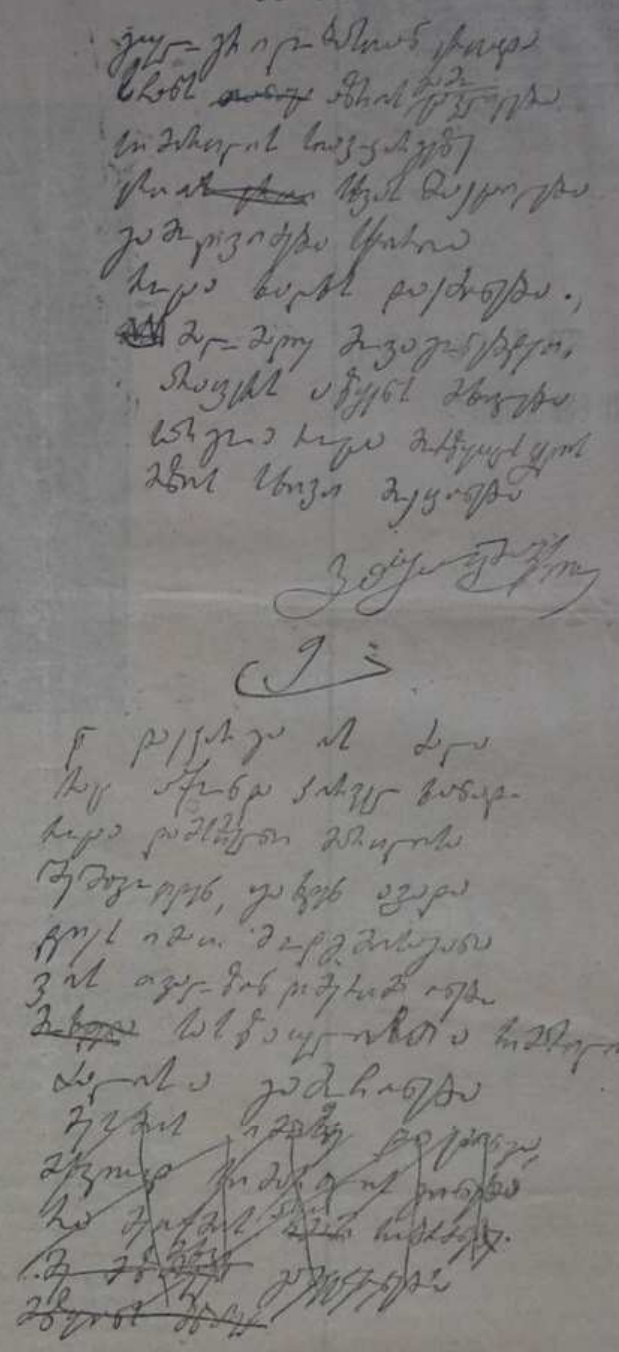

ᲕᲐᲟᲐ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲐ

ᲛᲝᲒᲝᲜᲔᲑᲐ

გორის საოსტატო სემინარიასთან არსებულ სამაგალითო სკოლაში ეწავლობდი. პირველად ლუკა რაზიკაშვილი მაშინ ვაჟა-ფშაველად არ იწოდებოდა, ლუკა რაზიკაშვილს აწერდა თავის ლექსებს ჟურნალ „იმედში“, პირველი მისი ლექსი როგორც მახსოვს უნდა იყოს „ყარსის ბოლო“ სემინარიის ეზოში ენახე დასვენების დროს. კაცი ახალგაზდა, შშვენიერი გულ-მკერდის, შბარბეჭის, თვალ-წარბის მქონე და სიცოცხლით სავსე. მის ამაყსა და ბუნებრივ მედიდურ სიარულს სამაგალითო სკოლის შეგირდები განსაკუთრებაში მოეკაკედით. ყველანი დიდის სიამოვნებით უყურებდით და ახლოს ეეტმასნებოდით რომ მისი ლაპარაკიც გაგეგონა.

ვაჟა-ფშაველა საუკეთესო შეგირდად და ადამიანად ითვლებოდა სემინარიაში. ყველა მისი ამხანაგები დიდ პატივსა სცემდნენ და უყვარდათ კიდეც. თუდო წიგნიერაძე ხშირად ვაჟა-ფშაველს ამოპბერტყავ მკერდს ღონივრად დაარტყამდა ხელს და ეტყოდა. „დიდხანს უნდა იცოცხლოს ამანაო.

ვაჟა-ფშაველაც თავისებური ტაბილის ღიმილით ეტყოდა. „მოგიკვდეთ ლუკა რაზიკაშვილი თუ არ გასახელოთო.“

წათქვამი ასრულდა.

დიდ პატივსა სცემდა ვაჟას ავრეთვე გორის სასოტატო სემინარიის დირექტორი სუმეონოვი. დიდ კაცსა ჰხედავდა მასში როგორც იტყოდნენ ხოლმე სემეონოვის პირით სემინარიის მასწავლებლები.

უყვარდათ ვაჟა ავრეთვე გორელებსაც. რაცხანი იქ სწავლობდა არავითარი ცოდო ვაჟასი არ უნახავთ. უყვარდათ ვაჟა მეტადრე ქვემოთა უბნის მოკრივეებს. ქვემოთა უბანი, როგორც ეფრო სუსტი ხხარე მუდამ იჩაგრებოდა ხოლმე ზემოთა უბნელებისაგან. როდესაც კი ჩაიგდებდა დროს ვაჟა და გამპარებოდა სემინარიიდან საკრივოდ სულ მუდამ ქვემოთა უბნიდან ჩადიოდა. ჩადიდოდა თუ არა ვაჟა კრივში ზემოთა უბნელებში ჩოჩქოლი იტეხებოდა: ჩამოვიდა ფშაველიო. ვაჟასთან ერთად ჩადიოდნენ კრივში ნიკო ლეონიძე, ნესტორ კიკნაძე და ლავრენტი ოქროპირიძე. მათი ჩასვლა და ზემოთა უბნელების და ძერა ერთი იყო.

უყვარდა ვაჟას კრივის გარდა ნადირობა და თევზაობა. ხშირად ლუკა და ნიკო ლეონიძე, (მაგა ჩვენი პოეტის გიორგი ლეონიძისა) ერთად მიდიოდნენ მტკვარზე სათევზოდ. დღე-ღამით, თან საკითხი წიგნებიც მოქონდათ. მტკვარში რომ ჩანგლებს ჩაურიდნენ ვაჟამდის, თავიანი წიგნებს ჩაუსხდებოდნენ. ძალიან კარგათ მახსოვს როგორ მოუთმენლად ელოდნენ ვაჟას და ნიკოს ამხანაგები: მოალენ და ახალი თევზით დაგვაჯილბენო. ასეკ ხდებოდა. ეს ორი გზნეფარელი ამხანაგი, ნიკო და ვაჟა, არას დროს თევზს არ გაჰყიდნენ რამდენიც უნდა დაეჭირათ. სულ სემინარიაში მოაქონდათ. და უმასპინძლნენ ვასილა მზარეულს და ტატოდნენ: მოხარშე და ერთი ძლიმაზე აჭამე მიკვლასო.

ერთხელ ვანო ჯაჯანიშვილმა დაჰპატიჟა ვაჟა კაეთისხევში, ჩიკანი უბანში.

შეა საღილობისას, გარეთ კაკლის ქვეშ რომ ისხდნენ, ქათმებს და ვაირებს აეტეტდათ წიგნ-კოკილი. ზემოდან ქორი დასტრიალებდა და შიშს ჰარს სცემდა მაშლების ოჯახობას.

— კაცო, არაფერი გაკვთო, უთხრა ვაჟამ ვანო ჯაჯანაშვილს.

— ვინტოკეის შეტი არაფერია.

ვინტოკეის გამოტანა და ტეკვით ქორის ყირაზალა წამოსვლა ერთი იყო.

ძალიან მარჯვე მსროლელი იყო ვაჟა და დარჩა კიდევაც ბოლომდის, ხშირად ჭმონია ჩარგალში ნადირის ხორცი ვაჟას, „როგორც მის ძმებისაგან გამიგია. და ავრეთვე I ხეებისაგანაც. მე კი ვერც ერთხელ ვერ მოვახერხე ფშაველ ამ საყვარელი ადამიანთან, რომ ჩემს თვალით შენახა ყველაფერი ის, რის ნახვასა და დათვალიერებასაც ამბობდა თვით ვაჟა.

ᲨᲝᲗ ᲛᲔᲜᲯᲘᲨᲕᲘᲚᲘ.

ᲛᲝᲒᲝᲜᲔᲑᲐ

ძალიან ჩამოცხა თბილისში. მაშინ შესაძლო იყო გასეირნეთ ადამიანი საგარეოდ, ბუნების კალთაზედ გაეტრენინა ალდადგები. ზეკამზადე ოჯახი მანგლისში წასასვლელად. ძალიან მომწყურვა ვაჟას ნახვა. დაავადებული ეკ. ნინოს საავადმყოფოში იწვა, სათავადაზნაურო გიმნაზიის შენობაში. შევედი. გამგებელ ქალსა ესოხოვე, ნება დაერთო, შენახა. შეეფიანდა, ამბავად ორისთ ავადა: მაინც შემიშვა.

ფართო ოთახში იყო მოთავსებული. დიდი სოფაქიზე სუფეედა საგრეში. საეარ-ზეშარს, მთელს ლოგინს სისუფთავის შეკი დაეკრთოდა, მარცვალელი მომველელი ქალი ბზად იდგა მიაშვეულებოდა. დალონებული სახე ჭკონდა ამ მის მკვდელ ანგელოზს.

უეცა ვაჟას ჩემი დანახვა, ბორს სიხარული გადაეფინა.

— ვასო, შენ?

— მე ვარ!

წამოჯდა. მიეფეკვ გვერდზედ.

— რაგორა ხარ, ჩემო კარგო?

— ეხლა ორი მიჭირს რა. ეკიმენი, წამლები. მშვენიერი მოვალ, სისუფთავეერთი შუხედ! სიცქვა

და თავალი მოგვალო ოთახს.

— ესათუოდ ბალე გამორჩენა: შენი ძლიერი ავადმყოფობა დაეხმარება მოვალეწამლობას და...

— ჩემი დიდი სურვილია! ძლიერ მინდა, მაგრ ავსდგე. ცხელა ამ. ეხლა მთაში ეოფნას არაფერი შეეძრება. ახ, ერთი იქიერ წყაროს დამაწყეთ! ბალე მოვაშორებ ავადმყოფობას. წავალ და... რომ იცოდე, კიდეე რამდენი რამა მაქვს დასაწერი.

— მოესწრობი, დასწერ, ეკითხარ მე სრულის რწმენით.

მისმა ოვალებმა სიტყვამ, მისმა ბძლიერ ბუნების ნაბიმა სასოება ჩამისახეს გულში, რომ ეს დიდებული ნიჭი თავისებური, კლდის უზარმაზარ ნაჩეხს რომ ჰგავს ჩამოხეულს, კიდევ ბევრს ხანს შეგეჩვეოდა ქართველებს.

— მოშველელი ქალი მანიშნებდა, გამოიყვანინა საუბარი მეგონა, მეტის სიფრთხილით მოსდიდა მას, არც თითონ ვაჟამ, არც მე არ ვიცოდით, რომ სიკვდილს უკვე დაეკანა მის არსებაში, დაეემშვილობე, ვაკოცე. ეკანასკნელი ამბორი ყოფილიყო.

ᲕᲐᲮᲘᲚ ᲑᲐᲠᲜᲝᲕᲘ.

ᲕᲐᲟᲘᲡ ᲓᲐᲣᲑᲔᲭᲓᲐᲕᲘ ᲚᲔᲥᲡᲔᲑᲘ

არც ვაჟას სიკვდილის დღეებში და არც მერე არაფითარი ლონისძიება არ ყოფილა მიღებული შეკრებილიყო მისი მწერ-მოწერა და დაუბეჭდავი ლექსები.

ღღეს, ვაჟას მასალების მეიდარი კოლეკციები აქვთ მის ძმებს ბაჩანას, სანდროს, ბანსვენებულ თედოს ოჯახს ავრეთვე შია მღვიმელს, ივანე ბუკურაულს, ვასილ ედილს, ვეფხო კაკაბაძეს, ირიდიონ ეედოშვილის ოჯახს და სხ.

მათს ოჯახებშიეეა დაცული ვაჟას მრავალი ფოტოგრაფიული სურათები.

ამას გარდა ვაჟას დარჩენილი ავარები ნაწერები ინახება ვაჟას უფროსი ვაჟის ბ. ლევან რაზიკაშვილის ოჯახში.

სახელოვნო კომიტეტის მოვალეობაა, ღღეკვე შეუდგეს ამ ძვირფასი მასალების შეკრების და გამოსაცემად დაშზადებას.

—1—

ღღეს, შესრულდა შვიდი წელიწადი, რაც გარდაიცვალა „ბახტრიონის“ ვაჟკაცი და მთის ბუმბერაზი—ვაჟა ფშაველა.

ქვირის ხრ—დ ხაკარველის ძველი და ახალი მწერლობის კავშირია მიერ, ვაჟას ხაფლავზე გადახდილ იქნება შვიდი წლის თავის აღსანიშნავად პანაშვიდი, რის შემდეგაც წარმოთქმულ იქნება სიტყვები.

დაიბეჭდა და გამოვიდა ხა ხელოვნო კომიტეტის მიერ ვაჟაფშაველის I წიგნი—ლირიკა. წიგნი დიდი ფორმატისა და მშვენიერად არის გამოცემული ძვირფას ქაღალდზე.

უფასოდ გაეგზავნა ბრაკალი მასალა გადაეფიდო.

რედ.

რედაქტორი: ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ ᲚᲔᲝᲜᲘᲫᲔ.

ნება დრთ. სამხ. ცენზ. 3000. სამხედრო საზღვრო კომისარიატის სტამბა